

Byrådet

Strategi for håndtering av ulovlig graffiti og tagging i Bergen.

KMK SARK-00-200912734-31

Hva saken gjelder:

I denne saken foretas en gjennomgang av status og drøfting av aktuelle strategier for fjerning av ulovlig graffiti og tagging.

Bakgrunnen for saken er at tagging på privat og offentlig eiendom ser ut til å være et tiltagende fenomen, og at ulovlig tagging påfører samfunnet store kostnader. Det er det siste året fremmet flere henvendelser til Bergen kommune med ønske om tiltak for å bøte på dette. Flere av de instansene som er berørt av problemet har vært invitert til samarbeid med Bergen kommune om å utarbeide en felles strategi for håndtering av ulovlig graffiti og tagging. Politiet, Statens vegvesen, NSB, SKYSS samt Grønn etat i Bergen kommune, har innført, og søker å praktisere nulltoleranse på sine anlegg. Ulovlig tagging straffes med bøter. Det er imidlertid vanskelig å pågripe taggere da mindre saker i liten grad blir anmeldt og tagging foregår i det skjulte. Politiet på sin side oppfordrer til anmeldelse med fotodokumentasjon slik at gjerningene blir kjent for politiet som underlag for systematisk oppfølging. Ulovlighet bidrar til at tagging stort sett foregår i det skjulte.

Saken har relasjon til byrådets vedtak 20. desember 2004 sak 1724/04, pkt 2. som lyder slik: *"byrådet ber om utarbeidelse av en langsiktig graffitiplan, inkludert plan for åpning av én graffitiveg i hver bydel, samt strategi for fjerning av ulovlig graffiti"*. Status for arbeidet basert på ovennevnte sak er redegjort for i vedlegg 1. Seksjon for kunst og kultur har i innspill til denne saken konkludert med følgende:

"seksjon for kunst og kultur vurderer det som formålstjenlig å fullføre graffitiplanen slik den kommer frem i saksutredningen fra 2004. I tillegg bør det vurderes en ordning med graffitiordinator som mellomperson mellom kommunen og miljøene for å komme tilbake til den konstruktive dialogen vi hadde i tiden etter "Femte Veggen"

- Snarlig oppstart av en ordning for hurtig fjerning av ulovlig tagging
- Engasjere en graffitiordinator som skal arbeide i dialog med graffiti miljøene og kommunen
- Vurdere en mer systematisk opprettelse av lovlige vegger i bydelene
- Kontinuerlig fokus på ulovlig tagging, spesielt i områdene rundt lovlige vegger
- Avsluttende evaluering etter tre år med ordning for rask fjerning av ulovlig tagging. På denne måten vil en få en reell bakgrunn for å vurdere negative og positive effekter av lovlige vegger".

I forkant av denne saken har det vært gjennomført en grovkartlegging av omfanget av tagging og uønsket graffiti i bybildet og hvordan de ulike aktørene opplever dette. Kartleggingen viser at områder med dårlig vedlikehold og liten sosial kontroll, ofte inviterer til ulovlig tagging. Det samme gjør ulike flater representert ved miljøstasjoner, bosspann, trafokiosker, tunneler, underganger og sporvogner. Ulovlig tagging gir et generelt inntrykk av forfall og skaper utrygghet. Manglende midler og rutiner er årsaken til at taggingen ikke blir fjernet. Oversikt over kostnadene som påføres, samt innsatsen som gjøres i kommunen og andre instanser mot ulovlig tagging, er beskrevet nærmere i vedlegg 2.

Det er ulike meninger om det fortsatt skal tilrettelegges for lovlig graffiti på enkelte steder. Noen mener at de lovlige veggene har smitteeffekt og er en treningsarena for ulovlig tagging. Private huseiere i nærheten av de lovlige veggene hevder at de påføres kostnader med fjerning av ulovlig tagging. Andre mener at lovlige vegger er et godt tilbud for talenter, at de bidrar til heving av den kunstnerlige kvaliteten og at de ikke har smitteeffekt om det følges opp med rask fjerning av ulovlig tagging. Problemstillingen her i byen er at den raske fjerningen ikke skjer i tilstrekkelig grad.

Flere byer har innført nulltoleranse og har gode erfaringer med det f.eks. Oslo, Stockholm og Kristiansand.

Etter gjennomgang av de ulike momentene for håndtering av graffiti og tagging som fremgår av saksutredningen, er det to hovedstrategier som peker seg ut:

Strategi 1:

Håndtering av ulovlig graffiti og tagging i det offentlig rom.

Strategi 2:

Tilrettelegging for lovlig kunstnerisk uttrykk.

Seksjon for kunst og kultur har foreslått at en fortsatt skal etableres lovlige vegger for å legge til rette for kunstnertalenter innen graffiti, uten å kriminalisere disse, samt for å heve kvaliteten på graffiti-kunsten i Bergen. Byrådsavdeling for kultur, kirke og idrett har meddelt at det er et pågående arbeid med utforming av en egen plan for graffiti i tråd med strategi nr. 2.

Saken har vært forelagt Byrådsavdeling for næring, eiendomsforvaltning og samferdsel (BNES) som ønsker en nulltoleranse mot alle former for graffiti basert på erfaringene som Bergen kommunale bygg har gjort seg ved de lovlige veggene. BNES viser og til problematikk rundt fjerning av graffiti / tagging fra konstruksjoner med ulik materialbruk, at de har ikke egne budsjettmidler for intensivering av innsatsen som her forutsettes og har synspunkt på prøveperiodens lengde.

Byråden er opptatt av hvordan byen og sentrum i særdeleshet fremstår både visuelt og estetisk samt at en skal øke den generelle forståelsen av at andres eiendom ikke er til fri benyttelse. Ut fra dette er det behov for å ta tak i ulovlig tagging og graffiti gjennom økt samarbeid med andre instanser som er berørt av problemet med tilgrising av bygninger og anlegg. Byråden vil i den sammenheng peke på at kommunens etat Byggvedlikehold vil kunne håndtere problemene i form av rengjøring og maling basert på en form for selvkostprinsipp. Byråden er samtidig innforstått med at det er mange talenter og dyktige kunstnere innenfor graffiti-miljøet i Bergen og at det er ønskelig at det gis plass til kunstnerisk

utvikling uten at det legger beslag på privat eiendom eller ødelegger de visuelle omgivelser i det offentlige rom. Plassering og utforming av egne vegger for slik utfoldelse må godkjennes av kommunen.

Vedtakskompetanse:

Byrådets generelle kompetanse fremgår av byrådets fullmakter vedtatt av bystyret 24. april 2006 (b-sak 102-06), sist 2.februar 2010 i sak 48-10. Byrådets kompetanse følger av byrådets funksjon som øverste leder av kommunens administrasjon og byrådets fullmakter gitt av bystyret, jfr kommuneloven § 20.

Byråden for byutvikling, klima og miljø innstiller til byrådet å fatte følgende vedtak:

1. Det innføres nullvisjon mot ulovlig tagging og graffiti.
2. Det startes opp arbeid med en handlingsplan for håndtering av tagging og graffiti.
3. De to hovedstrategiene som er nevnt i saksutredningen, legges til grunn for videre arbeid.
4. Det skal arbeides for å sikre rask fjerning av ulovlig tagging.
5. Overvåkning, anmeldelser og straff som virkemiddel avklares nærmere i samarbeid med politiet, basert på erfaring fra andre byer.
6. Det settes i gang arbeid med holdningskampanjer og holdningsskapende arbeid overfor huseiere og aktører innenfor dette feltet.
7. Det etableres et samarbeid mellom kommunens etater og andre offentlige instanser som er berørt av utfordringene knyttet til tagging og graffiti. Det opprettes en egen "task-force" gruppe innenfor etaten Byggvedlikehold som kan følge opp meldinger og tilby fjerning av ulovlig tagging og graffiti til selvkost.
8. Det skal arbeides for økte økonomiske og personalmessige ressurser i kommunen for håndtering av ulovlig tagging og graffiti.

Lisbeth Iversen
Byråd for byutvikling, klima og miljø

Vedlegg:

1. Innspill fra seksjon for kunst og kultur om videreføring av graffitiplan datert 28.01.10
2. Oversikt over innsats mot graffiti og tagging fra offentlige og private instanser.

SAKSUTREDNING:

Det er ulike oppfatninger om hvorvidt graffiti er et kunstnerisk urbant uttrykk som hører byen til eller om det i hovedsak dreier seg om tilgrising av det offentlige rom. Mange mener at byen skjemmes av tagging og at det må innføres totalforbud mot alle former for graffiti og tagging og anmoder om tiltak med fortløpende renhold for å stoppe dette. Andre har etterspurt spesielle vegger der det tillates graffiti som muliggjør kunstnerisk utfoldelse og at det på lik linje med annen kunst legges til rette for bruk av graffitikunst som permanent kunstnerlig utsmykning av byen. Både Fyllingsdalen og Laksevåg bydelsstyrer har etterspurt friområder for tagging og graffiti i bydelene. På den annen side er spørsmål om bruk av fotgjengerunderganger avvist Statens vegvesen. Seksjon for kunst og kultur i kommunen gir støtte til kurs i graffiti.

Taggere er ikke noen ensartet gruppe men i hovedsak er det unge gutter som tagger. De kommer fra alle sosiale lag og har ulike motiver for handlingen. Noen av de som driver med graffiti er dyktige kunstnere, andre tagger for å avregere, noen taggere driver bevisst hærverk og er tilknyttet kriminelle miljø.

Graffiti

Graffiti defineres som tekster eller tegninger, ofte med sterke farger og med tydelige motiver, som blir malt eller risset inn på offentlige steder. I hiphop-miljøet blir disse omtalt som pieces og kunstnere omtales som writers. De fleste utøvere mener at innskriftene og bildene forskjønner kjedelige miljøer eller at de uttrykker meninger og følelser. Flere internasjonalt anerkjente kunstnere har sin opprinnelse fra graffitikunsten.

Eksempel på graffiti : Klostergarasjen i Bergen

Tagging

Tagging, tags eller "Throw ups" er en form for graffiti der stiliserte navnesignaturer blir spraymalt eller tusjet på vegger, offentlige toaletter osv. "Throw ups" kalles det når taggen er i større format, der hver bokstav er avgrenset av konturlinjer.

Enkelt personer og gjenger er ofte involvert i systematisk "bombing" av tags over et stort område. Dette er en del av "battlingen" gjengene imellom. Det er klare grenser for hvor det er akseptabelt for gjengmedlemmer å tagge, selv om det kan være vanskelig for en utenforstående å se hvor grensen til

skadeverk passerer. Innad i miljøet er det oppfattet som hærverk å tagge ned "pieces" Tagging kan defineres og straffes som skadeverk, jfr. politivedtektene for Bergen §19 og § 31.

Det har vært gjennomført flere tildelinger av områder der det gis anledning til lovlig graffiti. Bergen kommune stilte i 2003 en vegg på Bergen Kunsthall til disposisjon for graffitikunstnere som en prøveperiode på ett år. Bakgrunnen for denne tildelingen av plass er på den ene siden holdningen om kunstnerisk uttrykk og på den annen side at unge med tegnetrang kan få utløp for dette behovet gjennom lovlige vegger. Det var en forutsetning at de lovlige veggene måtte kombineres med nulltoleranse på andre steder og rask fjerning av ulovlig tagging. Byrådet vedtok i 2004 at Bergen kommune skulle stille to vegger på Sentralbadet til disposisjon. BKK har i 2001 sagt ja til at man kan tagge på en trafokiosk ved Rothaugen skole. Jernbaneverket har stilt fotgjengerundergang i Arna til disposisjon for lovlig graffiti. Flere bydeler har i perioden 2006-2007 jobbet med å imøtekomme graffiti miljøet med graffiti- workshops, kurs og lignende. Bergen kommune har gitt tilskudd til skoler og organisasjoner som arrangerer kurs i graffiti. Kursene er fulgt opp med holdningsskaping og informasjon om konsekvenser av ulovlig tagging

I kulturmiljøet er oppfatningen at det har skjedd en kvalitetsheving på graffiti kunsten og at det ikke har vært smitteeffekt i nærmiljøet, men en svak økning av tagging i områder som Fjellsiden, Støletorget, Møhlenpris og Nøstet. Det er bred enighet om at det må innføres nulltoleranse utenom de lovlige veggene. Tilrettelagte ferdig dekorerte vegger med graffiti inviterer i liten grad til ulovlig tagging, jfr positive erfaringer i fotgjengerundergang Arna stasjon. I prosessen har man drøftet om man kan stille flere midlertidige vegger til disposisjon, f.eks skjermvegger rundt byggeplasser.

Andre instanser som har erfaring med tagging og graffiti mener at lovlige vegger skaper smitteeffekt og at byen forslummes og føles utrygg ved at de lovlige veggene blir en øvingsarena for de som tagger ulovlig. Det hevdes at taggemiljøer er godt organisert og at det for å bli en god tagger og akseptert av miljøet, må gjennomføres trening og ulovlig praksis. Politiet hevder at mange som blir tatt for ulovlig tagging har deltatt tidligere på graffiti kurs og at lærere på graffiti kurs, som også er pålagt å drive holdningsskaping, selv tagger ulovlig. Politiet mener og at dyktige graffiti kunstnere også praktiserer ulovlig graffiti og tagging utenom de lovlige veggene. Politiet har signalisert at de ikke ønsker å gå tungt inn i arbeidet med tagging før det innføres nulltoleranse.

Noen mener at man kan ivareta kunstnertalenter uten å stille lovlige vegger til disposisjon og at det er dobbelmoral å stille lovlige vegger til disposisjon og arrangere kurs i graffiti.

Videre arbeid

På bakgrunn av innspill fra kommunens etater og eksterne aktører er det to hovedstrategier som kan danne grunnlag for samarbeid mellom de ulike aktørene som er berørt av graffiti og tagging:

1. Strategi for håndtering av ulovlig tagging og graffiti

- Rask fjerning av ulovlig tagging
- Overvåkning – anmeldelser og straff
- Holdningsskaping blant unge og huseiere
- Offentlig/privat samarbeidsforum for felles strategi
- Økte økonomiske og personalmessige ressurser i kommunen for håndtering av ulovlig tagging og graffiti

2. Strategi for håndtering av lovlige vegger

Det vises til vedlegg 1 der forslag til oppfølging av lovlige vegger er nærmere beskrevet. De nevnte tiltakene er i hovedsak underlagt ansvarsområdet til Seksjon for kunst og kultur som derfor vil ha oppfølgingsansvaret for denne strategien.

VEDLEGG 1

Innspill til byrådssak om videreføring av graffitiplan

Seksjon for kunst og kultur

Spørsmålet om graffiti i Bergen ble behandlet i byrådet 20. desember 2004, sak 1724-04. Det ble fattet følgende vedtak:

1. *"Byrådet stiller til disposisjon for graffiti-maling nord- og østveggen på det kommunale bygget Sentralbadet i Bergen sentrum. Det forutsettes at veggen grunnes i samsvar med BBE's anbefaling slik det fremgår av saksutredningen.*
2. *Byrådet ber om at utarbeidelse av en langsiktig graffitiplan, inkludert plan for åpning av én graffiti-vegg i hver bydel, samt strategi for fjerning av ulovlig graffiti, startes opp i tråd med saksutredningen".*

Punkt 1. i vedtaket er fulgt opp, og nord- og østveggen på Sentralbadet har vært en lovlig vegg for graffiti fra 2005.

Punkt 2. om utarbeidelse av graffitiplan er ikke blitt fulgt opp. Dette gjelder både en planmessig åpning av en graffiti-vegg i hver bydel og strategi for fjerning av ulovlig graffiti. Men det har vært både graffiti-prosjekter, kurs og noen midlertidige vegger i bydelene siden vedtaket.

Saksutredningen som konkluderer med vedtaket over, legger til grunn erfaringene fra ett år med graffiti-prosjektet "Femte Veggen", der Bergen Kunsthalls vegg mot Lars Hillesgate ble lovlig graffiti-vegg i underkant av et år, med tilskudd av Bergen kommune. Ansvarlig for prosjektet var kunstnergruppen "Kommando", og deres evaluering i etterkant var et viktig grunnlag for vedtaket.

Kommando leverte en rapport i september 2004, saksnr 200401921-55, der de blant annet mente de kunne påvise via datert videodokumentasjon at "Femte Veggen" ikke hadde ført til mer tagging i nrområdet. En spørreunde Seksjon for kunst og kultur tok til de nærmeste naboene bekreftet dette. I tillegg mente Kommando at prosjektet førte til:

- høyere kvalitet på graffiti i Bergen
- større respekt og aksept for denne uttrykksformen blant byens befolkning
- én maler med nasjonal anerkjennelse
- mindre uønsket tagging i området
- mer gangtrafikk og bruk av arealet mot Lars Hillesgt
- samlende effekt på graffiti-miljøet
- alltid noe nytt å se på for naboene og de forbi-passerende

Kommando fulgte også opp dialog med graffiti-miljøet og utviklet en strategi for en langsiktig graffitiplan. De foreslo følgende tiltak:

- Hver bydel bør ha minst én lovlig graffiti-vegg. Underganger er også svært interessante for miljøet, ettersom været i Bergen ofte gjør det vanskelig med maling utendørs.
- Veggene bør merkes med et lite skilt eller tegn, som forteller at veggen er åpen for graffiti. Dette skiltet / tegnet bør også gjøres tilgjengelig for private huseiere, slik at de også kan merke sine vegger om de ønsker å åpne for graffiti.
- Åpne én vegg om gangen. Dette for å opprettholde en viss prestisje ved de lovlige veggene. Åpner man for mange vegger samtidig, kan det fort ende opp med at enkelte

vegger får lavere status enn andre, noe som kan være uheldig mht ønsket fokus på lovlige vegger.

- Tydelig informasjon rettet mot ungdom om hva som er lov og ikke lov.
- Reaksjoner på ulovlig graffiti må stå i forhold til handlingen. Det kan være svært ødeleggende for et ungt menneske å bli ilagt bøter i hundretusenkroneklassen. Ulovlig graffiti bør håndteres som man håndterer kasting av buss på gaten.
- Sikre at politikernes positive holdning til graffiti også kommer til uttrykk gjennom politiets håndtering. Dette kan sikres gjennom en lokal politiinstruks.
- En årlig juryert konkurranse der ett arbeid blir valgt ut til å få årets graffitipris.
- Opprettelse av en stilling som graffitiordinator for hele Stor-Bergen. Denne skal kunne følge opp, dokumentere og justere prosjektet fortløpende, noe som er viktig ettersom Bergen er en pionerby når det gjelder konstruktiv holdning til graffiti.
- For i størst mulig grad å unngå problemet med uønsket graffiti bør det opprettes en abonnementsordning for rask fjerning av ulovlig graffiti, noe som i likhet med annen rengjøring i byen, bør være støttet av det offentlige.

På grunn av kommunens økonomiske situasjon på tidspunktet reservertet man seg i saksutredningen fra ansettelse av en graffitiordinator og mente at arbeidet burde administreres av kulturkontorene. Men dialogen med graffitiilmiljøene ble understreket som viktig å fortsette med. Det siste har for det meste blitt ivarettatt av medarbeidere ved kulturkontorene. Det er blitt gjennomført graffitikurs og "graffitibattles", og graffiti har blitt løftet frem som en viktig del av ungdoms kulturuttrykk, blant annet på konferansen "Unge(s) Spor" i 2005. Midlertidige vegger har også vært stilt til disposisjon i bydelene, uten at det har vært noen systematikk i dette. På graffitikursene har det vært fokusert på lovlighet.

Det ble igangsatt møtevirksomhet våren 2005 med ulike instanser, kommunale og andre, for å få iverksatt en strategi for rask fjerning av uønsket graffiti, dvs. tagging på andre steder enn de veggene som er stilt til disposisjon. En startet opp undersøkelser angående ulike måter å håndtere dette på. Blant annet ble det gjort visse undersøkelser angående den abonnementsordningen Oslo har, og en diskuterte muligheten av en lignende modell i Bergen, men uten Oslos nulltoleranse. Arbeidet ble imidlertid ikke videreført.

Seksjon for kunst og kultur vurderer at graffiti er et vesentlig kulturuttrykk, spesielt knyttet til en del kreative ungdomsmiljøer. Utgangspunktet for å stille lovlige vegger til disposisjon er ikke først og fremst et tiltak mot ulovlig tagging, men en anerkjennelse av dette uttrykket, og på det beste ett av mangfoldige kunstneriske uttrykk som en kulturby med ambisjoner må ta på alvor. Men evalueringen av "Femte Veggen" viser også at tiltaket, sammen med dialog med graffitiilmiljøene, i perioden førte til mindre tagging i området:

"Byråd for finans, kultur og næring verdsetter det arbeidet Kommando har gjort, både når det gjelder de kunstneriske og sosiale intensjonene med prosjektet. "Femte Veggen" har til fulle vist at graffiti kan være et kvalitativt kunstnerisk uttrykk. Byråden vil særlig berømme graffitiilmiljøets positive vilje til å skille mellom lovlig og ulovlig graffiti, og viser til at "Femte Veggen" ikke har ført til noen smitteeffekt i nabolaget. Miljøets holdning viser at dialog kan være en langt mer fruktbar vei å gå enn konfrontasjon når det gjelder graffiti, som riktignok kan oppleves som hæverk når den utfoldes på annen manns eiendom, men som i seg selv er et kunstnerisk uttrykk blant mange, og som en kulturby som Bergen bør ta på alvor." (byrådssak 1724-04)

Konklusjon

Seksjon for kunst og kultur vurderer det som formålstjenlig å fullføre graffitiplanen slik den kommer frem i saksutredningen fra 2004. I tillegg bør det vurderes en ordning med graffitikoordinator som mellomperson mellom kommunen og miljøene for å komme tilbake til den konstruktive dialogen vi hadde i tiden etter "Femte Veggen"

- Snarlig oppstart av en ordning for hurtig fjerning av ulovlig tagging
- Engasjere en graffitikoordinator som skal arbeide i dialog med graffitimiljøene og kommunen
- Vurdere en mer systematisk opprettelse av lovlige vegger i bydelene
- Kontinuerlig fokus på ulovlig tagging, spesielt i områdene rundt lovlige vegger
- Avsluttende evaluering etter tre år med ordning for rask fjerning av ulovlig tagging. På denne måten vil en få en reell bakgrunn for å vurdere negative og positive effekter av lovlige vegger.

VEDLEGG 2.

Oversikt over innsats mot graffiti og tagging fra offentlige og private instanser.

Kommunens innsats

Seksjon for kunst og kultur

Seksjon for kunst og kultur vurderer det som ønskelig å fullføre graffitiplanen slik den kommer frem i saksutredningen fra 2004. I tillegg bør det vurderes en ordning med graffitiordinator som mellomperson mellom kommunen og miljøene for å komme tilbake til den konstruktive dialogen vi hadde i tiden etter "Femte Veggen" (Kunsthall)

- Snarlig oppstart av en ordning for hurtig fjerning av ulovlig tagging
- Engasjere en graffitiordinator som skal arbeide i dialog med graffiti miljøene og kommunen
- Vurdere en mer systematisk opprettelse av lovlige vegger i bydelene
- Kontinuerlig fokus på ulovlig tagging, spesielt i områdene rundt lovlige vegger.

Avsluttende evaluering etter tre år med ordning for rask fjerning av ulovlig tagging. På denne måten vil en få en reell bakgrunn for å vurdere negative og positive effekter av lovlige vegger.

Samferdselsetaten

Samferdselsetaten har ansvar for busskur, underganger og kommunale veger. Mange kommunale bygg, vegmurer og tekniske anlegg er berørt. Bydrift AS benyttes til renhold og fjerning av ulovlig tagging. Manglende budsjettmidler begrenser handlingsrommet. Samferdselsetaten laget for noen år siden en liten holdningsskapende film om tilgrising i bybildet som ble vist som forfilm på kinoene. Denne ble ansett som vellykket.

Bergen kommunale bygg

Etaten har ansvar for kommunale bygg, skoler, idrettsbygg og institusjoner. Etaten benytter Byggvedlikehold, Bydrift AS, vaktmestere på skoler og private firma til fjerning av ulovlig graffiti og tagging. Man har latt graffiti av høy kvalitet stå dersom den er på et egnet sted og godkjent av ansvarlig for bygget.

Grønn etat

Grønn etat har ansvar for parker, skulpturer og benker. Etaten har nulltoleranse for ulovlig tagging og graffiti. Renholdsfrekvensen varierer med bydel. Indre Bergenhus har høy prioritet med renhold annenhver dag. I ytre bydeler er renholdsfrekvensen 1-2 uker eller mer avhengig av type anlegg. Etaten bruker årlig mellom 350 000 og 400 000 kr på fjerning av tagging og graffiti.

Bergen bolig og byfornyelse (BBB)

Etaten har ansvar for kommunale boliger og institusjoner og spesialboliger. Etaten har rammeavtale med private renholdsfirma og malerfirma. Tagging fjernes fortløpende. Årlige kostnader ligger på mellom 35 og 40 000kr.

Bergen parkering

Har ansvar for offentlige parkeringshus. Har egen enhet som fjerner tagging fortløpende.

Bergen interkommunale renovasjonsselskap (BIR)

BIR har ansvar for renovasjon og avfallshåndtering. Selskapet har eget verksted som fjerner tagging, men har ingen rutiner eller regler. Bosspann og miljøstasjoner er utsatt for tagging. Det brukes rundt 80 000 på fjerning av graffiti og tagging.

Eksterne instansers innsats mot graffiti og tagging

Bybanen as

Bybanen as har ansvar for drift og forvaltning av infrastrukturen til bybanen, dvs venteskur og vogner.

I anleggsfasen er det entreprenørene som har ansvar for fjerning av tagging. Fjerning av tagging er ressurskrevende.

SKYSS

Skyss har ansvar for ruteplanlegging og tildeling av ruter. Rengjøring av busser er operatørene sitt ansvar.

BKK

BKK har ansvar for trafokiosker. Mange av trafokioskene i byen er nedtagget og er skjemmende. Vi har ikke mottatt informasjon om hvordan problemet håndteres.

Statsbygg

Statsbygg har ansvaret for statens bygninger som administrasjonsbygg, høyskoler og universitetsbygg. Vi har ikke mottatt informasjon om hvordan problemet håndteres.

Statens vegvesen

Statens vegvesen har ansvar for busskur, underganger og riksveger. Statens vegvesen har nulltoleranse overfor tagging og graffiti. Entreprenører benyttes til fjerning av ulovlig tagging og graffiti. Frekvens er differensiert etter soner. I indre by fjernes tagging etter ett døgn i sone to etter en uke og i sone tre etter maks en mnd. I oppslag i BA 05.12.09 opplyser statens vegvesen at de har brukt 700 000 i 2009 på fjerning av tagging.

NSB, Bergen

Har ansvar for jernbanevogner. NSB har nulltoleranse. Tagget materiell skal ut av trafikk så raskt som mulig. Kostnader forbundet med fjerning av tagging på NSB materiell i Vest er ca 200.000kr

Jernbaneverket

Jernbaneverket har ansvar for plattformer, underganger og venterom. Det er mindre problemer med tagging i dag. Har stilt lovlig vegg til disposisjon i undergangen i Arna. Fortløpende mål er å fjerne tagging innen 48 timer. Ca 80 000 er avsatt i budsjettet.

Hordaland fylkeskommune.

Hordaland fylkeskommune har ansvar for fylkeskommunale bygg, busskur, og underganger ved fylkesveger. Det er ikke opplyst om hvordan problemet håndteres.

Bergen og omegn havnevesen (BOH)

BOH har ansvaret for kaiområdene i Bergen indre havn og kaiområder. De fleste bygninger er innenfor inngjerdet område og er ikke tilgjengelig. BOH har ingen rutiner for fjerning av ulovlig tagging. Eventuell tagging fjernes av egne folk.

Politiet

Tagging blir definert som hærverk dersom man ikke har samtykke fra grunneier/ huseier. I 2009 er det mottatt 67 anmeldelser, 50 er henlagt. Det er vanskelig å finne gjerningspersonene fordi taggingen skjer når ingen ser det. Små hærverk blir ofte ikke anmeldt og dokumentasjonen er dårlig. Signaturkartlegging kan være et hjelpemiddel. Det er ønskelig at all hærverk anmeldes og dokumenteres med foto. Politiet må følges opp med katalogisering. Der det tagges mye, får det en "broken windows effekt" som medfører forsøpling og man føler det utrykt å gå der. Erfaring fra andre byer bl.a New York, viser at rask fjerning av tagging også reduserer annen kriminalitet.

Det er viktig med holdningsskapende arbeid. Det kan gjøres der man når de unge; i skolen, i organisasjoner, på kino, på Facebook, twitter og lignende.

Politiet mener det må bli slutt på tilskudd til kurs i tagging og øvingsvegger fordi det bidrar til rekruttering til miljøet. Mange av de som blir tatt har også gått på kurs.

Anmeldelser og straff krever ressurser både i overvåkning og oppfølging. Få anmeldelser oppklares i dag. Streng straff kan ødelegge for talenter, men kan ha en effekt på de som driver hærverk. Straff ved å kreve at de fjerner taggingen selv, kan ha en positiv effekt, men er i dag et tiltak rettet mot mindreårige. Erfaringer fra andre land viser imidlertid at slik straff kan være uheldig og bidra til at taggere på denne måten får kjennskap til hvilke rengjøringsmidler som fungerer av de som brukes, da de så i neste omgang kan bruke spray som ikke kan fjernes umiddelbart.

Bergen Næringsråd

Graffiti og tagging på private næringsbygg blir betraktet som hærverk. De fleste bedrifter fjerner slik raskt med egne eller innleide vaktmestertjenester. Det er uklart for næringsrådet om det nå er en økning i hærverkstilfellene eller ikke. Når det gjelder holdningsskapende arbeid mot hærverk og andre virkemidler vises til "Hærverkskampanjen".

Hærverkskampanjen, som er et samarbeid mellom Bergen kommune, Hordaland Politidistrikt og Bergen Næringsråd har i over 20 år skapt oppmerksomhet og bevisstgjøring gjennom enkle visuelle og verbale holdningsskapende budskap. Dette har sannsynligvis bidratt til at Bergen som en av få storbyer har hatt en nedgang i antall tilfeller av hærverk og vold.

Næringsrådet mener Hærverkskampanjen bør styrkes med administrative ressurser, f.eks et halvt til ett årsverk, som ikke minst kan ta tak i de nye sosiale medier med holdningsarbeidet.

Huseierforningen

Huseierforeningen har ikke deltatt på møter men pr telefon opplyst at de ikke har noen felles strategi for håndtering av ulovlig tagging.

Velforeninger

Byrådsavdelingen har i prosessen hatt møte med Møhlenpris velforening og Stølestrøkets velforening da disse tidligere har henvendt seg til kommunen angående tagging.

Velforeningene hevder at taggingen brer seg og at det bidrar til forslumming av områder og at man føler seg utrygg. De er imot lovlige vegger og mener graffitikulturen er basert på ulovligheter. De som vil utvikle seg som kunstnere klarer det uten lovlige vegger.

Velforeningene påpeker at huseiere som ikke bor i byen i liten grad fjerner ulovlig tagging.

De sentrale byrommene ser tilfredsstillende ut men de sentrumsnære boligområdene er

nedsarvet. Boligområdene på fjellsiden var tidligere mye besøkt av turister men det hevdes at nå vil ikke guidene vise frem disse områdene lenger.

Jernbaneverket

Man har gode erfaringer fra graffitivegg i fotgjengerundergang i Arna som ble etablert i 2009. Veggene ble dekorert i samarbeid med kulturkontoret i bydelen. Holdningsskaping var en del av prosjektet. Veggene er "ferdig tagget" og inviterer ikke til videre tagging. Den hadde ikke hatt smitteeffekt så langt.

Åsane terminal

Ved utsmykking av Åsane terminal våren 2010, har man vist en annen måte å imøtekomme ungdommens behov for å prege og utsmykke det offentlige byrom på. Der har man lagt til rette for flere kunstarter og utlyst en åpen konkurranse for ungdommer der de kunne bidra med graffiti, grafikk, foto, dikt eller prosatekster. De beste forslagene er blitt trykket opp.

Kommunens rengjøringsinstanser

Kommunens etater bruker i dag egne vaktmestere, private selskap, Byggvedlikehold eller Bydrift AS til fjerning av ulovlig graffiti.

Byggvedlikehold

Byggvedlikehold bruker 3-400 000 kr pr år i rengjøring / overmaling av graffiti. Tallene er usikre. Man har ingen faste avtaler pr i dag.

Bydrift AS

Bergen Bydrift a/s er en entreprenør som har kapasitet og erfaring med å fjerne tagging og graffiti. Pr i dag er omfanget av den type arbeid beskjedent.

Det har ikke vært mulig å finne eksakt oversikt over kostnadene tagging og graffiti påfører offentlige og private instanser i Bergen. Man antar at kommunen, Statens vegvesen og NSB / Jernbaneverket til sammen bruker i overkant av 2 million kr i året. Det er i dag et stort etterslep med fjerning av eksisterende tagging.

Erfaringer fra andre byer

Subkulturer innenfor graffiti og tagging har et internasjonalt nettverk. Mange byer har innført nulltoleranse. Det medfører at taggemiljøet gjerne oppsøker de byene som har lovlige vegger og dårlig kontroll.

Oslo kommune

Oslo kommune vedtok i 2000 en strategi for bekjempelse av tagging og innføring av nulltoleranse. Som en oppfølging av dette ble "Stopp tagging - ordningen" etablert. Ordningen er et tilbud til gårdeiere, borettslag, boligsameier og andre som ønsker en fasade uten skjemmende tagging. Som abonnent på ordningen er man sikret at all tagging blir fjernet innen 48 timer fra den er innrapportert. Tilbudet omfatter samtlige bydeler i Oslo. Abonnementsprisene varierer i de ulike bydelene. Siden ordningen for første gang ble introdusert i 2001 er tagging nesten blitt halvvvert i flere bydeler. Erfaringene viser at rask og konsekvent fjerning av tagging har en preventiv virkning på taggere. Ordningen sikrer at egen fasade holdes ren, og man bidrar til å bekjempe skjemmende tagging i byen.

Stockholm

Bybanen AS inviterte våren 2010 til et seminar om håndtering av graffiti og tagging i Stockholm som har innført nulltoleranse. Stockholms sporveier samarbeider med politiet og et overvåkningsselskap om håndtering av problemet. Det ble gitt en grundig orientering om graffiti-kulturen og hvordan miljøet er bygget opp og hvordan de agerer. De som tagger er i hovedsak unge gutter, men alle aldersgrupper er representert. De som har begynt med tagging har vanskelig for å slutte selv om de er straffet. Straff i form av vasking er ikke anbefalt, da de på den måten lærer hvilke rengjøringsmidler som brukes, og tagger neste gang med maling som ikke kan fjernes. Taggerne har ulik bakgrunn. Miljøet er strengt hierarkisk organisert. For å få høy status og bli dyktig, må man vise at man kan reglene og kan gjennomføre dristige ulovligheter.

Erfaringen fra Stockholm viser at strenge straffer, inngjerding av sårbare områder, kameraovervåking, patruljering, bruk av hunder og rask rengjøring er effektive virkemidler som forebygger tagging. Der taggene får stå over lengre tid, kommer det raskt flere. Kampanjer for en renere og vakrere by og anmodning om at ulovligheter anmeldes i større grad ble også nevnt.